İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ALANINDA GÜNCEL AKADEMİK ARAŞTIRMALAR - 2025

Editörler:
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TURAL
Dr. Öğr. Üyesi Ercihan ÜLGER

Kitap Dünyası

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ALANINDA GÜNCEL AKADEMİK ARAŞTIRMALAR – 2025

Editörler:
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TURAL
Dr. Öğr. Üyesi Ercihan ÜLGER

Kitap Dünyası

İslam Tarihi ve Sanatları Alanında Güncel Akademik Araştırmalar - 2025

Editörler:
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TURAL
Dr. Öğr. Üyesi Ercihan ÜLGER

Genel Yayın Yönetmeni:
Mustafa ÇALIŞKAN

KİTAP DÜNYASI YAYINLARI
Yayın No: 1002

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayıncı Sertifika No: 51889

ISBN: 978-625-5729-98-9

Bu eserin tüm yayın hakları saklıdır. Yayınevinin/Yazarın izni olmadan eserin herhangi bir bölümü yeniden basılamayacağı gibi, kayıt, fotokopi ve bilgi depolama da dahil elektronik ya da mekanik yöntemle yeniden çoğaltılıp dağıtılması yasaktır.

Kapak Tasarım: Himmet AKSOY
Baskı Öncesi Hazırlık: Himmet AKSOY
hmmtksy@gmail.com

Baskı, Cilt:
Fotokopi 99
Fevzi Çakmak Mh. 10742 Sk. No: 13/1
Karatay/KONYA Sertifika No: 76711
Kasım 2025 / İstanbul

Kitap Dünyası Yayınları
Alayköşkü Cad. Küçük Sk. Civan Han No. 6/D:4
Cağaloğlu – İSTANBUL
Tel: 0212 514 93 05

www.kitapdunyasi.com.tr
bilgikitapdunyasi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER **3**

TAKDİM **5**

Balkanlar'da Açan Mevlevî Gülleri: Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye'de Tercüme-i Hâline Yer Verilen Balkan Kökenli Mevlevî Şâirler **7**
Şemseddin BAYRAM

Camilerde Kadın İbadeti İçin Ayrılmış Mekânların Gelişimi, Mimari Tasarım Sorunları ve Tasarım Önerileri **45**
Neslihan, BABACAN

Efsaneden Gerçeğe: Ebû Müslim El-Horasanî **67**
Mehmet DALKILIÇ

İmâm İbrâhîm B. Muhammed'in Yakalanış ve Ölümüne Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi **83**
Mehmet DALKILIÇ

Kayseri Cemevinde Yapılan Cemlerde İcrâ Edilen Musiki .. **97**
Ercihan ÜLGER

Sivas Ziyabey Yazma Eser Kütüphanesi'nde Korunan Bahrü'l-Fetava İsimli El Yazması Eserin Cilt, Yazı ve Tezyînat Bakımından İncelenmesi **135**
Fatmagül, SAKLAVCI

Zirveden Trajik Sona: Râfi' B. Herseme Özelinde **159**
Murat BIYIKLI

BENZERLİK RAPORLARI **177**

KAYSERİ CEMEVİNDE YAPILAN CEMLERDE İCRÂ EDİLEN MUSİKİ

Ercihan ÜLGER*

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde birçok kültür ve inancı barındıran şehirlerden biri olan Kayseri'de (Akkaya, 2023, 131-141) şehir merkezi ve ilçeleri dahil olmak üzere 48 yerleşim yerinde Alevi vatandaşlarının yaşadığı bilinmektedir. (İbrahimoğlu, 2025, 75) Kayseri merkezde ise Kayseri Hacı Bektâş-ı Velî Derneği bünyesinde bulunan Kayseri Cemevi, Melikgazi İlçesi Battalgazi Mahallesinde 2007 yılında inşâ edilmeye başlanmış, 2016 yılında tamamlanarak faaliyetine başlamıştır. (kayserihaber.com.tr, 2016)

Yaptığımız bu çalışmada Kayseri Cemevinde yapılan cemlerde icra edilen musikinin araştırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla cemevinde yapılan ceme katılınmış ve Cemevinin Dedesi Veli Yanar Dede ile görüşme yapılarak veri toplanmıştır. Çalışmamız nitel araştırma yöntemlerinden hem gözlem tekniği hem de yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanılarak tamamlanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi Develi İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk Din Musikisi Anabilim Dalı, eulger@kayseri.edu.tr, ORCİD: 0000-0001-9626-0541

1. Alevîlik

Arapçada lügat anlamı olarak "Ali'ye mensub, Ali'ye ait" manalarını ifade eden Alevî (Devellioğlu, 1962, 36; İpek, 2025, 144), Türk İslam Edebiyatı ve Tasavvuf Edebiyâtında "Hz. Ali'yi sevmek, saymak ve her hususta ona bağlı olmak, tarîkat olarak Hz. Ali'ye bağlı olmak" manalarında kullanılmıştır. (Cebecioğlu, 2009, 49) Bektâşî ise Hacı Bektâş-ı Velî tarafından tesis edildiğine inanılan tarîkatına intisâb edenlere verilen bir isimdir. (İpek, 2022, 173-175) Bektâşîlik bir tarîkat olduğundan, bu tarîkata bağlı olan herkes *Bektâşî* olabilir. Ancak Alevîlik soydan gelir. Yalnız babası ve annesi Alevî olan kişiler *Alevî* olabilir. Bununla alakalı diğer bir farklı yorumlamada köylerde yaşayan Bektâşîlere *Alevî*, şehirde yaşayan Bektâşîlere *Bektâşî* dendiği ifade edilmektedir. (Fığlalı, 1991, 7-9; Sezgin, 2002, 51-54)

Alevî-Bektâşî toplulukları, yaşam biçimlerini, inançlarını, felsefelerini, gelenek, görenek ve adetlerini, çeşitli ritüel ve semahları ile yaşatmışlardır. Cem ayinleri Alevî-Bektâşi topluluklarının gelenek ve göreneklerine dayanan dinî hayatlarının bir ritüelidir.

Cem, Arapça ve Farsçada "toplanmak, bir araya gelmek" anlamlarına gelmektedir. (Kanar, 1372, 216; Devellioğlu, 1962, 162) Tarihsel süreç içerisinde Alevî-Bektâşî toplulukları tarafından *Cem Âyini*, *Âyin-i Cem (Aynu'l-Cem)* kelimeleriyle de isimlendirilmiştir. Cem, insanın bütün benliklerden vazgeçerek, yaratılış sırrına vakıf olup Allah'a ulaşmasını ifade etmektedir. Cem âyinine

delil olarak *Kırklar Meclisi*[1] gösterilmektedir. (Aktaş, 2010, 557-559)

Alevî-Bektâşî geleneğinde yılda belirli zamanlarda çeşitli amaçlarla cem âyinleri icra edilmektedir. İcra edilen bu cem âyinleri şunlardır: Abdal Mûsâ Kurbanı, Dardan İndirme Erkânı, Görgü Cemi, Muharrem Erkânı, Koldan Kopan Erkânı, Hizmet Görme (Baş Okutma) Erkânı, İkrar Verme Cemi. (Aktaş, 2010, 560-562; Fığlalı, 1991, 330-334)

Cem âyininin icrâ sıralaması şöyledir:

On iki hizmet sahipleri cemde gerekli araç ve gereçleri tamamlarlar.

Cemaat, cemevinde toplanır.

Dede, usulünce cemevine girip postuna oturur.

Dede, canlara eğitici bir konuşma yapar.

Zâkirler, sazla deyiş çalıp söyler.

Süpürge (car) çalınır.

Post (seccade) serilir.

Dargınlar barıştırılır, sorunlar çözümlenir, canlardan rızalık alınır.

On iki hizmet sahiplerinin duaları verilir.

---

[1] Kırklar Meclisi, Alevî-Bektâşîlere kaynaklarına göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Miraca çıktığında yaşadığı olaylar sonrasında Miraçdan dönerken karşılaştığı meclisin ismidir. Alevî-Bektâşîler cemde icra edilen semahları ve ritüelleri, Peygamber Efendimiz ile Kırklar Meclisi'nde yaşanan olaylara dayandırmaktadırlar. Kırklar Meclisi hakkında detaylı bilgi için bk. (Fığlalı, 1991, 246-249)

Çerağ (delil) uyandırılır.

Tezekâr (ibriktar) tarîkat abdesti aldırır.

Kurban ve lokmaların duaları verilir.

Dede, yol-erkân konusunda canlara bilgi verir.

Gerekirse kısa bir dinlenme arası verilir.

Cem mühürlenir. (Secde yapılır.)

Üç düvazimâm okunur. (Secde yapılır.)

Üç tevhid çekilir. (Secde yapılır.)

Miraçlama okunur, kırklar semahı yapılır.

İstek semahları yapılır.

Sakka suyu dağıtılır.

Mersiyeler okunur.

Lokma ve Kurban (Sofra) hizmeti sunulur.

Lokmalar bölüşülüp yendikten sonra sofra duası edilir ve Dede *"Duran oturan ..."* duası verir. Sonra şu hizmetler yapılır: Süpürge çalınır, post kaldırılır, On iki hizmet sahiplerinin duası edilir, çerağ dinlendirilir ve cem bitirilir. (Aktaş, 2010, 570-571)

Alevî-Bektâşî mûsikîsi, yukarıda anlatılan cemlerde, bağlama ile icrâ edilen dinî mûsikî formlarıyla oluşmuştur.

2. Cemde İcrâ Edilen Mûsikî Formları

Cem âyininde gülbank, düvaz, nefes, deyiş, semah, mersiye, miraçlama ve tevhid formlarından çeşitli eserler

bağlama ile icrâ edilmektedir. Şimdi bu formların müzikal özelliklerini ve Kayseri Cemevinde nasıl icrâ edildiğini inceleyelim.

2.1. Gülbank Formu

Farsça'da "gülün sesi, bülbül şakıması" manasına gelen gülbank, tarîkat ayinlerinde belirli bir hitab ile ya da nağme ile okunan duadır. (Çakır, 2017, 125) Alevî-Bektâşî inancına göre bir hizmetin başlangıcında ya da cemde hizmetten sonra edilen çoğunlukla Türkçe, kısa ve manzum şekilde okunan, Alevî-Bektâşîlik felsefesini yansıtan dualardır. (Elçi, 1998, 166-167)

Gülbank çeşitleri şunlardır: Sabah Gülbengi, Hak Hayırlısı Gülbengi,Lokma Gülbengi, Eşik Gülbengi, Teslim Tercemanı, Sâki Gülbengi, Cem Dağılış Gülbengi, Çerağ Gülbengi, Telkin Tercemanı, Kurban Tercemanı. (Elçi, 1998, 170-172)

Kayseri Cemevi'nde katıldığımız Görgü Cemi'nde Dede'nin okuduğu semah gülbankı şöyledir:

"*Bismişâh Allah Allah. Semahlarınız saf ola. Günahlarınız af ola. Döndüğünüz çark Hak için ola, seyir için olmaya. Semahınız Kırklar Semahı ola. Semahı bize bağışlayan Muhammed Mustafa'nın şefaati üzerinize hazır ve nazır ola. Hazreti Hızır yoldaşınız ola. Dil bizden, nefes Pirden ola. Gerçeğe hü mümine yâ Ali. Eyvallah*"

Cem boyunca icra edilen her hizmetten önce ve sonra hitab ile okunan gülbanklar, Osmanlı Devleti döneminde Bektaşî tarîkatının yeniçeriler üzerinde etkisinden dolayı Mehteranın icrâ ettikleri marşların başında besteli şe-

kilde de okunmuştur. (Sezikli, 2011, 1026) Kayseri Cemevi'nde icra edilen gülbankların besteli değil, hitab tarzında okunduğu görülmektedir.

2.2. Nefes Formu

Nefes, Bektâşî şair ve âşıklar tarafından yazılıp bestelenmiş, cem âyinlerinde okunan, Bektâşî düşüncesini ve felsefesini ifâde eden, ilâhîlere benzeyen dinî mûsikî formudur. (Çakır, 2017, 113) Kayseri Cemevi'nde yapılan görgü ceminde nefes formundan herhangi bir eser icrâ edilmemiştir.

2.3. Düvaz Formu

Alevî-Bektâşî musikisinde On iki İmâmın isimlerinin sırayla geçtiği, On iki İmâmı öven, onlara duyulan sevgiyi ifade eden şiirlere ve musiki formuna verilen addır. Farsçada on iki manasına gelen *düvaz, düvazdeh, duvaz,duvazdeh, duaz, düvazdeh imâm, duvazdeh imâm,* isimleri de kullanılmaktadır. Genellikle *düvaz* ve *düvâzimâm* isimleri kullanılmaktadır. (Elçi, 2011, 134)

On İki İmâm'ın isimleri şunlardır:

" İmâm Ali, İmâm Hasan, İmâm Hüseyin, İmâm Zeyne'l-Abidîn, İmâm Muhammed Bâkır, İmâm Cafer Sâdık, İmâm Mûsâ Kâzım, İmâm Ali Rızâ, İmâm Muhammed Takî, İmâm Ali Nakî, İmâm Hasan Askerî, İmâm Mehdî" (Elçi, 2011, 150)

Kayseri Cemevi'nde yapılan cem âyininde "Yusuf kuyusunda zindana düştüm" isimli düvaz icrâ edilmiştir. ("Repertükül" (16 Kasım 2025), 107)

> "Medet Allah ya Muhammet ya Ali
> Yusuf kuyusunda zindana düştüm

Gül bengi çekilen Bektaşı Veli
Gayretiniz yok mu ummana düştüm
Hü hü hü ummana düştüm

Fatime Ana'nın eteğin tuttum
Server Muhammed'e göz gönül kattım
İmam Hasan ile çok mehtap sattım
Şah Hüseyin ile dükkana düştüm
Haydar Haydar Haydar dükkana düştüm

İmam-ı Zeynel'e can kurban ettim
Muhammed Bakır'la musayıb tuttum
Cafer-i Sadık'a göz gönül kattım
Naci deryasında ummana düştüm
Hü hü hü canan ya Ali

Musa Kazım Şah Rıza'ya kavuştum
Kerbela çölünde cenge giriştim
Yezit ordusuyla hayli vuruştum
Yaralandı sinem al kana düştüm
Yaralandı sinem sinem al kana düştüm

Taki Naki Askeri'dir nurumuz
Mehdi mağarada gizli sırrımız
Cebrail önümüz cerrah belimiz
Kırkların ceminde erkana düştüm
Haydar Haydar Haydar erkana düştüm

On iki imam dergahında önüm var
Gece gündüz sohbetim var demim var
Çok günahım varsa neden gamım var
Ali gibi şahı merdana düştüm
Haydar Haydar canan ya Ali

Ulume susadım bu nasıl yazı
Lezzet verir şirin muhabbet tuzu
Ali'nin anlında zöhre yıldızı
Meyli muhabbeti Selman'a düştüm
Haydar haydar haydar Selman'a düştüm"[2]

2.4. Deyiş Formu

Demek mastarından türetilen deyiş kelimesi, Alevî-Bektâşî inancını anlatan, ilâhîlere benzeyen bir formdur. Sabit bir nağme kalıbı olmayan ve yörelere göre farklılık gösteren deyişlerin güfteleri, Alevî-Bektâşî mutasavvuflarından *Yedi Ulu Ozan* olan Yemînî (ö. 15. yy.), Nesîmî (ö. 15. yy.), Fuzûlî (ö. 16. yy.), Hatâyî (ö. 16. yy.), Pir Sultan (ö. 16. yy.), Kul Himmet (ö. 16. yy.), Vîrânî (ö. 16. yy.)'in şiirlerinden alınmıştır. Musiki açısından ilâhîlere benzeyen deyişler genellikle Türk Halk Musikisi özelliği taşımaktadırlar. (Çakır, 2017, 113)

Halk aşıklarının bestelediği deyişler olduğu gibi, özellikle cemde okunan, belirli mana ve görevleri olan deyişlerin on iki hizmet deyişi, çerağ uyandırma deyişi, semah deyişi, niyazlaşma deyişi gibi farklı isimlerle adlandırıldığı bilinmektedir. (Yöre, 2011, 222) Mûsikîmizde deyişler makâm yönünden genellikle uşşâk, hüseynî, hicâz, karcığar ve çargâh, makâmlarıyla, halk musikimizde ise kerem, garip, hüseynî, ve müstezat ayakları ile bestelenmiştir.

Veli Yanar Dede yaptığımız görüşmede "Cahillerle yola gitsen" isimli deyişi okumuştur. Ayrıca Veli Yanar

[2] Eserin Notası için bk. EK-1.

Dede bu eseri Kayseri Cemevinde yapılan görgü ceminde de okumuştur: (Yanar, 2025; Ali, 2025)

"Cahillerle yola gitsen
Geniş yolun dar ederler
Çöplükte gül olup bitsen
Açsan bile har ederler

Bilmeze verme sırrını
Hiç eder namus arını
Arife söyle halini
Deli olsan er ederler

Akılsıza öğüt satma
Sen ol gönlün gama atma
Kendinin bilmezi tutma
Ak yüzün kara ederler

Haset ile birlik olma
Cevherini taşa çalma
Bilmezlerle sakın durma
Görse bile kör ederler

Adil Ali özün hak et
Kötülükten arıt pak et
Bir iş tutarsan gizli tut
Kolay işin zor ederler."[3]

2.5. Semah Formu

Semah, Alevî musikisi ve cem denildiğinde ilk akla gelen musiki formudur. Semah saza ve zakirin okuduğu

[3] Bu deyişi Ali Özütemiz (Kıvırcı Ali) bestelemiştir. Bestekarın dilinden dinlemek için bk. https://www.youtube.com/watch?v=lDkkzqWMkHU

deyişe göre dönülen dini ritüele verilen bir isim olduğu gibi bu ritüele eşlik eden musiki formuna da verilen isimdir. (Demir, 2009, 193-194) Semahlar, yörelere göre isimlendirildiği gibi farklı şekillerde de isimlendirilmektedir. Örneğin Tokat Semahı olarak bilinen "Ey şahin bakışlım" ve "Bugün bize pir geldi" isimli eserler bu türdendir. (Pınarbaşı, 2012, 34)

Kayseri Cemevi'nde yapılan görgü ceminde Urfa Semahı olarak da bilinen "Başım açık yalınayak yürüttün" isimli semah icrâ edilmiştir. ("Repertükül" (16 Kasım 2025), 20)

"Başım açık yalınayak yürüttün
Sen merhamet eyle lebbi balım yar
Yüreğimi ceviz gibi çürüttün
Senin aşkın büktü kaddi dalım yar

Çektirme cefalar yandırma nara
Yitirdim aklımı kaldım divane
Köşeyi vahdette koyma avare
Darıltman gel cemallettin velim yar

Sıdkı yakma ömrüm kıvlı kal ile
Hazine bulunmaz hurafa ile
Yırtık gömleğinen eski şal ile
Daha böyle nasıl olur halim yar

Kerbela çölünden sakin mi geldi
Ne yaman firgatli ötersin turnam
İmam ali katarını uyuban
Kırkların semahın tutasın turnam

Kırklar senin ile biledir bile
Yediler hizmetin ol mail ola

Ol hızır nebi de yardımcın ola
Güruhu naciye yetesin turnam

Evel bahar yaz ayları doğanda
Semah vurup çarkı göğe ağanda
Yavru şahin tellerine değende
Alim dost dost diye ötesin turnam

Alinin avazı sende bulundu
Ne yaman ötersin bağrım delindi
O pirden bir haber alda gel şimdi
Gönlümün gamını atasın turnam

Dedem oğlu Durmuş haddini yazar
Oturmuş ahdevin bendini çözer
Mecnun leyla için çölleri gezer
Can ver ki canana yetesin turnam" [4]

Kayseri Cemevi'nde görgü ceminde icra edilen diğer bir semah ise Nurhak Semahı olarak da bilinen "Kurbanlar tığlanıp gülbenk çekildi" isimli semahtır. ("Repertükül" (16 Kasım 2025), 4907)

"Bismi şah Allah Allah
Hü Allah hü eyvallah
Secde haktır Adem'e
Seyrangahı zaleme
El ele el Hakk'a dedik geldik bu deme

Kurbanlar tığlanıp gülbenk çekildi
Gaflet uykusundan uyanageldim
Dört kapı sancağı anda dikildi
Üryan büryan olup meydana geldim

[4] Eserin Notası için bk. EK-2.

Evvel eşiğine koydum başımı
İçeri aldılar döktüm yaşımı
Erenler yolunda gör savaşımı
Can baş feda edip kurbana geldim

Ol demde uyandı batın çerağı
Rehberim boynuma bend etti bağı
Üç adım ileri attım ayağı
Koç kurban dediler inanageldim

Dört kapı selamın verip aldılar
Pirin huzuruna çekip geldiler
El ele el hakk'a olsun dediler
Henüz masum olup cihana geldim

Pirim kulağıma eyledi telkin
Şahı velayete dost dost olmuşuz yakın
Mezhebim caferi sadık ül metin
Allah dost eyvallah peymana geldim

Yüzüm yerde özüm darda durmuşam
Muhammet ali'ye dost dost ikrar vermişem
Sekayüm hamrini anda görmüşem
İçip kana kana mestane geldim

Yolumuz on iki imama çıkar
Mürşidim muhammet dost dost Ahmed'i Muhtar
Rehberim ali'dir sahib-i zülfükar
Ulumdur şahi ya divana geldim

Pervane bölümü :
Şahı merdan huruç etti
Düldüle oldu süvari
Mazlumun carına yetti
Ali'm çaldı zülfükari

Pir hacı bektaş var idi
Ali misali er idi
Münkirler görmez kör idi
Yürüttü cansız duvarı

Muhyittin kaynadı taştı
Gel beri gel tanrı dostu
Bu idi sözümün kastı
Hakk'tan ayrı görme yari
Hakk'tan ayrı bilme yari" [5]

Ayrıca Veli Yanar Dede ile yaptığımız görüşmede "hitab-ı elestte bezm-i ezelde" isimli deyişi okuyarak eskiden cemlerde bu semahın dönüldüğü ama şimdiki neslin bu semahı dönemediğini ifade etmiştir. (Yanar, 2025)

"Hitab-ı elestte bezm-i ezelde
Sadakatla ikrar verenlerdeniz
Gönül gezdirmeyiz gayri güzelde
Biz Cemalü'llah'ı görenlerdeniz

Bir kün emri ile halk'oldu dünya
Bu kadar mevcudat bu kadar eşya
Nefhatü min ruhi dedikte Mevla
Adem'in şekline girenlerdeniz

Bin türlü dert ile bezet Dertli'yi
Gerek kısalt gerek uzat Dertli'yi
Bab-ı velayette gözet Dertli'yi
Yabancı değiliz erenlerdeniz" (Dertli, 2025)

[5] Eserin Notası için bk. EK-3.

2.6. Tevhid Formu

Tevhid, cemlerde düvazların arkasından okunan vahdet-i vücut anlayışını anlatan, sözleri Alevî-Bektâşî mutasavvufları olan ulu ozanlar tarafından yazılan mûsikî formuna verilen isimdir. (Demir, 2009, 193) Tevhidler genellikle hüseynî, uşşâk ve segâh vb. makâmlar ile bestelenmiştir.

Kayseri Cemevi'nde yapılan görgü ceminde nefes formundan herhangi bir eser icrâ edilmemiştir.

2.7. Mersiye Formu

Lügatte ağıt, ölen kişinin arkasından duyulan acıyı, sızıyı ve o kişinin güzel yönlerini bildiren şiir olarak tanımlanan mersiye, dinî mûsikîmizde Kerbelâ'da Hz. Hüseyin ve müslümanların şehit edilmesini anlatan, besteli eserlere verilen bir formdur. (Ekinci, 2018, 393; Çakır, 2017, 109) Mersiyeler genellikle Hz. Hüseyin Efendimize nispetle hüseynî makâmı ile ve Türk Halk Musikimizde garip ayağa karşılık gelen hicâz makâmıyla bestelenmiştir. Muharrem ayında icra edilen mersiyelere de *Muharremiyye* denmektedir. (Yöre, 2011, 230-232)

Kayseri Cemevi'nde yapılan cem âyininde "Bugün mâtem günü geldi" isimli mersiye okunmuştur. Mersiyenin sözleri şöyledir: ("Repertükül" (16 Kasım 2025), 93)

"Bugün matem günü geldi
Ah Hasanım vah Hüseynim
Senin derdin bağrım deldi
Ah Hasanım vah Hüseynim

Şehit düşmüş Şah-ı Merdan
Ah Hasanım vah Hüseynim

Kerbela'nın önü düzdür
Geceler bana gündüzdür
Şah Kerbela'da yalnızdır
Ah Hasanım vah Hüseynim

Şehit düşmüş Şah-ı Merdan
Ah Hasanım vah Hüseynim

Kerbela'nın yazıları
Şehit düştü gazileri
Fatma ana kuzuları
Ah Hasanım vah Hüseynim

Şehit düşmüş Şah-ı Merdan
Ah Hasanım vah Hüseynim" [6]

2.8. Miraçlama Formu

Edebiyatımızda Hz. Peygamberimiz'in (s.a.v.) Mescid-i Aksâ'da göğe yükseltilmesi yani Miraca çıkma hâdisesini detaylandıran manzum eserlere ve dinî mûsikîmizde bu manzum eserlerin besteli hallerine Mîrâciye ismi verilmiştir. (Koca - Turabi, 2017, 102-103) Alevî-Bektâşî geleneğinde ise Cebrail'in Hz. Peygamber'i Miraca çıkarmasını ve Kırklar meclisini anlatan, cemlerde icrâ edilen mûsikî formuna ise miraçlama denmektedir. (Dönmez, 2010, 197)

Kayseri Cemevi'nde yapılan cem âyininde "Geldi Buyurdu Cebrail" isimli Miraçlama okunmuştur.

Aşağıda sözlerini yazılan "Geldi Cebrâil buyurdu" isimli miraçlamanın Sevgi Demir'in yaptığı tez çalışma-

[6] Eserin Notası için bk. EK-4.

sındaki notası Ek kısmında konmuştur. Bu miraçlama ülkemiz genelinde bulunan diğer cemevlerinde de icrâ edilmektedir. (Demir, 2009, 345-350)

"Geldi Cebrâil buyurdu
Hak Muhammed Mustafa'ya
Hak seni Mirâc'a okur
Davete kadirsin Hüdâ'ya

Ol emanetim budur
Pîr-i rehber tutasın
Daim erkân yatıban
Hem Tarîk-i müstakîme

Muhammed sükûta vardı
Vardı Hakk'ı zikreyledi
Şimdi senden el tutayım
Hak buyurdu bu duayı

Cebrâil de el tuttu
Muhammed bel bağladı
İki gönül bir oluben
Hep yürüdüler dergâha

Vardı Dergâh kapısına
Gördü orda bir aslan yatar
Aslan anda hamle kıldı
Korktu Muhammed Mustafa

Buyurdu sırr-ı kâinat
Korkma ya habibim dedi
Hatemi ağzına ver ki
Aslan ister bir nişane
Hatemi ağzına verdi
Aslan orda oldu sakin

Muhammed'e yol veruben
Aslan gitti nihane

Vardı Hakk'ı tavaf etti
Evvela bunu söyledi
Ne çetin şîrin varmış
Hayli cevreyledi bize

Gördü bir biçare derviş
Hemen yutmak diledi
Ali yanımda olaydı
Dayanırdım ol Şahıma

Gel benim sırr-ı devletlim
Sana tâbiyim ey Habîbim
Eğiliben secde kıldı
Eşiğine kıblegâh'a

Kudretten üç hon geldi
Sütü elma baldan aldı
Muhammed destini sundu
Nuş eyledi emrullaha

Doksan bin kelam danıştı
İki gönül dost dostuna
Tevhid'i armağan verdi
Yeryüzündeki insana

Muhammed ayağa kalktı
Hep ümmetini diledi
Ümmetine rahmet olsun
Anda ağladı Kibriya

Eğiliben secde kıldı
Hoşca kal sultanım dedi

Kalkıp evine giderken
Yolu uğradı Kırklara

Vardı Kırklar makamına
Oturuben oldu sâkin
Eğiliben secde kıldı
Eşiğine kıblegâha

Muhammed sürdü yüzünü
Hakka teslim etti özünü
Cebrâil getirdi üzüm
Hasan Hüseyin ol Şaha

Canım size kimler derler
Şahım bize Kırklar derler
Cümleden ulu yolumuz
Eldedir külli varımız

Madem size Kırklar derler
Nedendir eksik biriniz
Selman Şeydallah'a gitti
Ondandır eksik birimiz

Cümleden ulu yolumuz
Eldedir külli varımız
Birimize neşter vursan
Bir yere akar kanımız

Selman şeydullah'tan geldi
Hü deyip içeri girdi
Bir üzüm tanesi koydu
Selmanın keşkullahına

Kuduretten bir el geldi
Ezdi bir engür eyledi

Hatemi ol elde gördü
Uğradı bir müşkül hale

Ol şerbetten biri içti
Cümlesi de oldu hayran
Mümin müslim üryan büryan
Hep girdiler semaha

Cümlesi de el çırpuben
Dediler Allah Allah
Muhammed bile girdi
Kırklar ile semaha

Muhammed'im coşa geldi
Tacı başından düştü
Kemeri kırk pare oldu
Hep sardı Kırklara

Muhabbetler galip oldu
Yol-erkân yerini aldı
Muhammede yol göründü
Hatırları oldu sefa

Muhammed evine gitti
Ali Hakk'ı tavaf etti
Hatemi önüne koydu
Dedi saddaksın Ya Ali

Evveli sen âhiri sen
Bâtını sen zâhiri sen
Cümle sırlar sana ayan
Dedi Şâh-ı Evliya

Şah Hatâyî'm vâkıf oldum
Ben bu sırrın ötesine

Hakk'ı inandıramadım
Özü çürük ervâha" [7]

SONUÇ

Kayseri Hacı Bektâş-ı Velî Derneği bünyesinde bulunan Kayseri Cemevi'nde katıldığımız görgü ceminde ve Cemevinin dedesi Veli Yanar Dede ile yaptığımız görüşmede elde ettiğimiz alevi musikisi formlarından eserler tarafımızdan incelenmiştir. Yapılan cemde "Cahillerle yola gitsen" isimli deyiş, "Yusuf kuyusunda zindana düştüm" düvâz-ı imamı, Urfa Semahı olarak da bilinen "Başım açık yalınayak yürüttün" semahı ve Nurhak Semahı olarak da bilinen "Kurbanlar tığlanıp gülbenk çekildi" isimli semah, "Kurbanlar tığlanıp gülbenk çekildi" isimli semah, "Bugün matem günü geldi" isimli mersiye, "Geldi Cebrâil buyurdu" isimli miraçlama; Cemevinin dedesi Veli Yanar Dede ile yaptığımız görüşmede "Cahillerle yola gitsen" isimli deyiş, "Hitab-ı elestte bezm-i ezelde" isimli semah formlarındaki eserler icrâ edilmiştir. Bu eserleri incelediğimizde ülkemizde bulunan diğer cemevlerinde yapılan cemlerde de bu eserlerin icra edildiği, sadece Kayseri Cemevine özgü herhangi bir eserin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Yaptığımız bu çalışmada incelenen eserler sadece Görgü Ceminde icra edilen eserler olduğu için ve değerlendirmemiz bu görgü cemindeki eserlerle sınırlandırıldığından diğer cemlerde icra edilen eserler incelenerek ayrı bir çalışma yapılması durumunda Kayseri Cemevinde icra edilen farklı eserler tespit edilebilecektir. Bu

[7] Eserin Notası için bk. EK-5.

çalışmamızın, Alevi musikisi literatürüne katkı sağlayarak Alevi musikisi üzerine eğilecek araştırmacılara ışık tutması temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

Akkaya, Ümit Harun. *Büyü Din ve Toplum*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2. Basım, 2023.

Aktaş, Ali. "Alevilerde Cem Ayini". *Anadolu'da Aleviliğin Dünü ve Bugünü*. ed. Doç. Dr. Halil İbrahim Bulut. 557-612. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları, 2010.

Ali, Adil. "Cahillerle Yola Gitsen". 16 Kasım 2025. Erişim 29 Kasım 2025. https://www.asikveysel.com/turku-sozleri/cahillerle-yola-gitsen.htm

Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri Ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, Genişletilmiş 5. basım., 2009.

Çakır, Ahmet. "Tekke Mûsikisî". *Türk Din Mûsikîsi El Kitabı*. ed. Ahmet Hakkı Turabi. 106-125. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.

Demir, Sevgi. "İstanbul Cem Evlerinde Cem Erkânı, Ritüeller ve Müzikal Formasyonlar Üzerine Analitik Karşılaştırma". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),. İstanbul: İTÜSBE, 2009. İTÜSBE.

Dertli, Aşık. "Hitab-ı Elestte Bezm-i Ezelde". *Antoloji.com*. 2025. Erişim 29 Kasım 2025. https://www.antoloji.com/hitab-i-elestte-bezm-i-ezelde-siiri/

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. İstanbul, 1962.

Dönmez, Banu Mustan. "Alevi Cem Ritüelinde Canlandırılan Kırklar Söylencesinin 'Şiir-Müzik-Dans' İle İlişkisi". *Uluslarası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/14 (2010), 191-199.

Ekinci, Ekrem Buğra. *Dinî Lügat*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2018.

Elçi, Armağan Coşkun. *Alevî-Bektâşi Törenleri ve Semahlar*. Ankara: GÜSBE, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1998.

Elçi, Armağan Coşkun. "Duvazlar / Duvazimâmlar Üzerine Müzikâl Bir Çerçeve". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 57 (2011), 131-174.

Fığlalı, Ethem Rûhi. *Türkiye'de Alevîlik ve Bektâşîlik*. Ankara: Selçuk Yayınları, 1991.

İbrahimoğlu, Yunus. "Türkiye'de Alevilik Temalı Tezlere Konu Olan Cemevlerinin Dünü, Bugünü ve Yarınına Dair Bir İnceleme: İslam Mezhepleri Tarihi Örneği". *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi* 18/1 (30 Haziran 2025), 66-84. https://doi.org/10.18403/emakalat.1710278

İpek, Yasin. *Şia'dan Kızılbaşlığa Türklerde Alevilik*. İstanbul: Bizim Kitaplar, 2022.

İpek, Yasin. *Dinler Tarihine Dair Notlar*. ed. Mustafa Tural. Kayseri: Kimlik Yayınevi, 2. Basım, 2025.

Kanar, Mehmed. *Büyük Farsça- Türkçe Sözlük*. Tahran: Şirin Yayıncılık, 1372.

kayserihaber.com.tr. "Kayserï Haci Bektaş-I Velï Cem Evï Açildi". *https://www.kayserihaber.com.tr*. 14 Ağustos 2016. Erişim 26 Kasım 2025. https://www.kayserihaber.com.tr/haber/kayseri-haci-baktas-i-veli-cem-evi-acildi-20704.html

Koca, Fatih - Turabi, Ahmet Hakkı. "Câmi Mûsikîsi". *Türk Din Mûsikîsi El Kitabı*. ed. Ahmet Hakkı Turabi. 71-106. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.

Pınarbaşı, Emre. *Tokat Yöresi Dinî Musikisi*. Samsun: OMÜSBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Sezgin, Abdülkadir. *Sosyolojik Açıdan Alevîlik ve Bektâşîlik*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Sezikli, Ubeydullah. "Bektaşi Tekkelerinde Kullanılan Musiki Formları". *I. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu* II (2011), 1019-1028.

Yanar, Veli. "Kayseri Cemevinde İcra Edilen Alevi Musikisi".

Yöre, Seyit. "Alevî-Bektâşî Kültürünün Müziksel Kodları". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 60 (2011), 219-244.

Repertükül- Türküpedia repertuar türküleri külliyatı - türkü ansiklopedisi. "Repertükül". 16 Kasım 2025. Erişim 29 Kasım 2025. https://www.repertukul.com/

EKLER

EK-1 ("Repertükül" (16 Kasım 2025), 107)
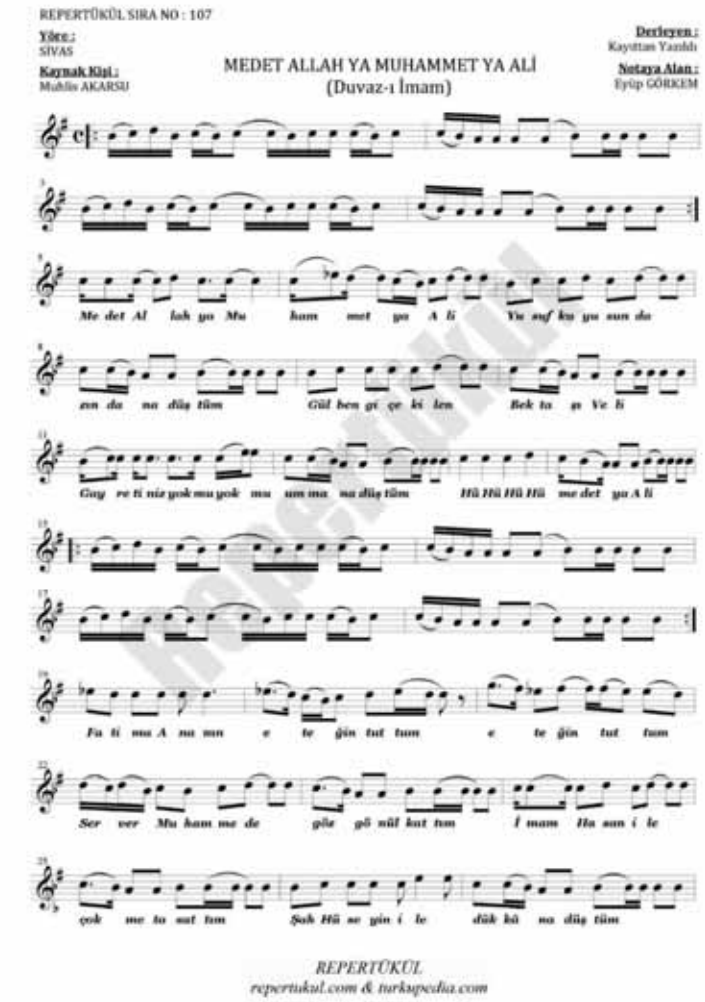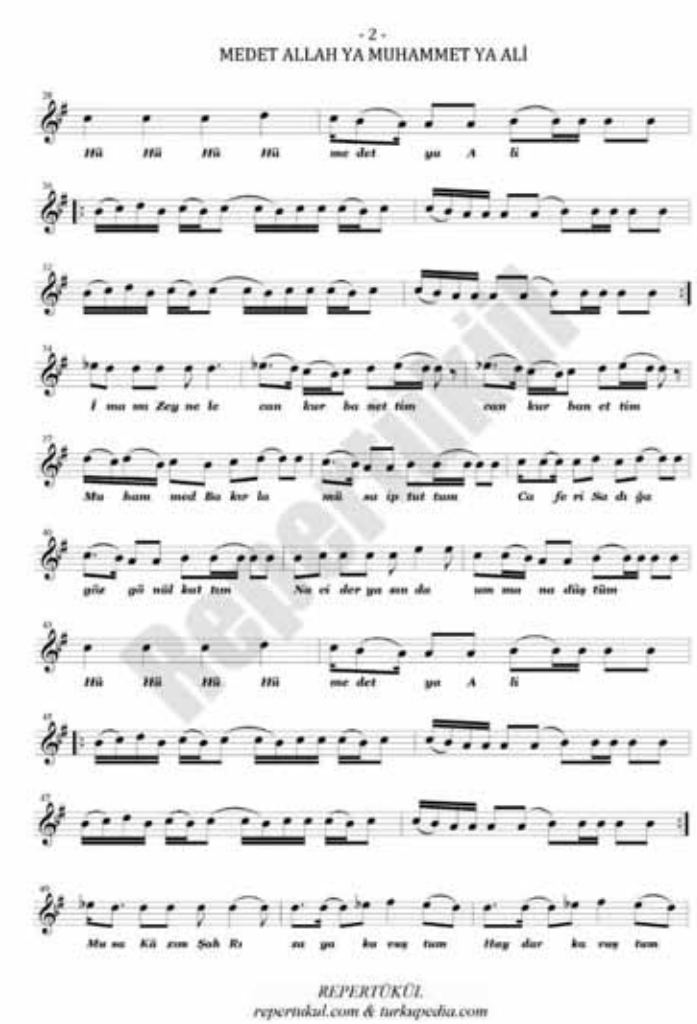
- 2 -
MEDET ALLAH YA MUHAMMET YA ALİ
Hü Hü Hü Hü me det ya A li
İ ma mı Zey ne le can kur ba net tim can kur ban et tim
Mu ham med Ba kır la mü su ip tut tum Ca fe ri Sa dı ğa
göz gö nül kut tum Na ri der ya nın da ism mu nu düş tüm
Hü Hü Hü Hü me det ya A li
Mu sa Kâ zım Şah Rı za ya ku vuş tum Hay dar ka vuş tum
REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkapedia.com

- 3 -

MEDET ALLAH YA MUHAMMET YA ALİ
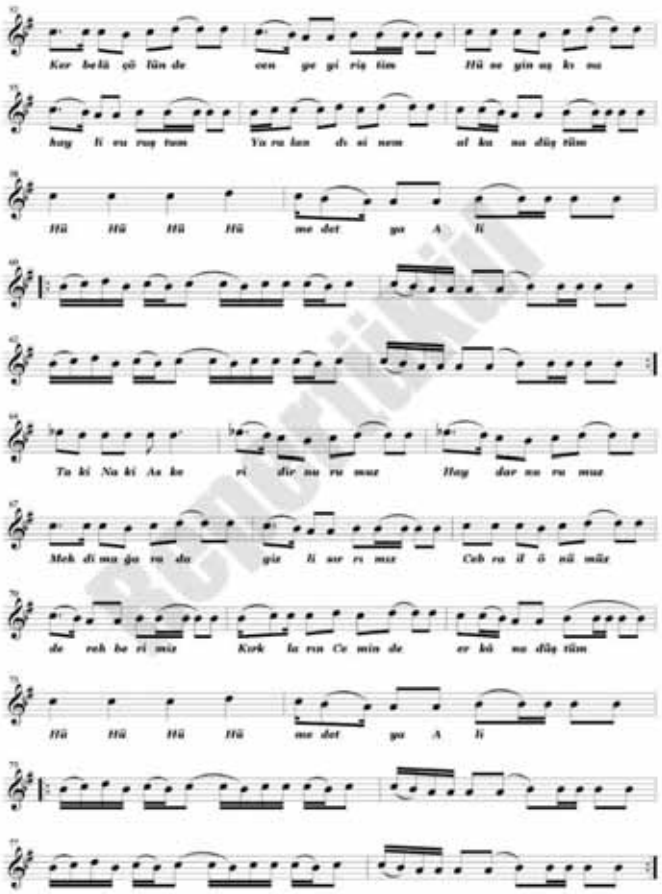
REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkupedia.com
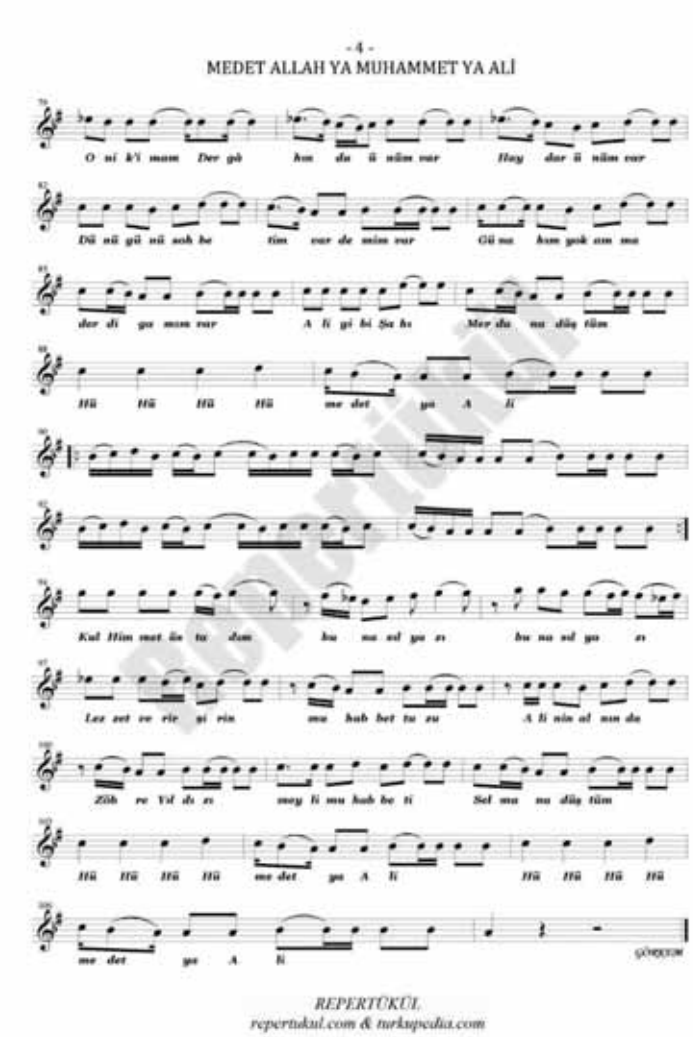
- 4 -
MEDET ALLAH YA MUHAMMET YA ALİ
O ni kî mam Der gâ hın da ü nüm var Hay dar ü nüm var
Dü nü gü nü soh be tim var de min var Gü no hun gok on no
der di ga mın var A li gi bi Şa h Mer da no düş tüm
Hü Hü Hü Hü me det ya A li
Kul Him mat în te dam hu no sel ga es hu no sel ga es
Lez zet ve rir gi rin mu hab bet tu zu A li nin al nın da
Zôh re Yıl dı z mey li mu hab be ti Sel no no düş tüm
Hü Hü Hü Hü me det ya A li Hü Hü Hü Hü
me det ya A li
REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkupedia.com

EK-2 ("Repertükül" (16 Kasım 2025), 20)
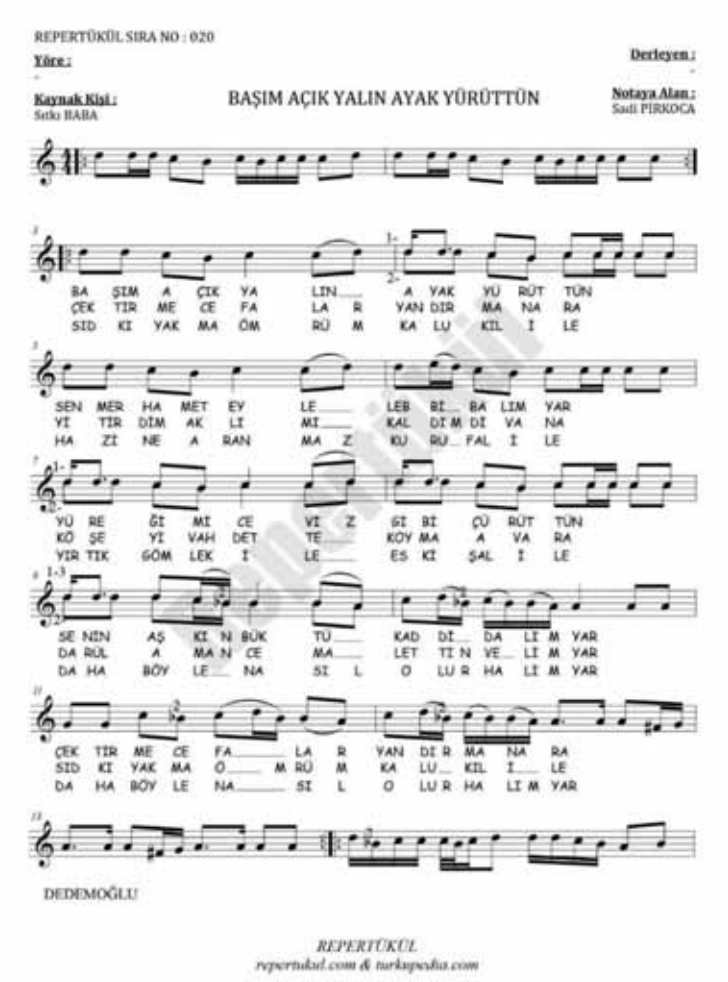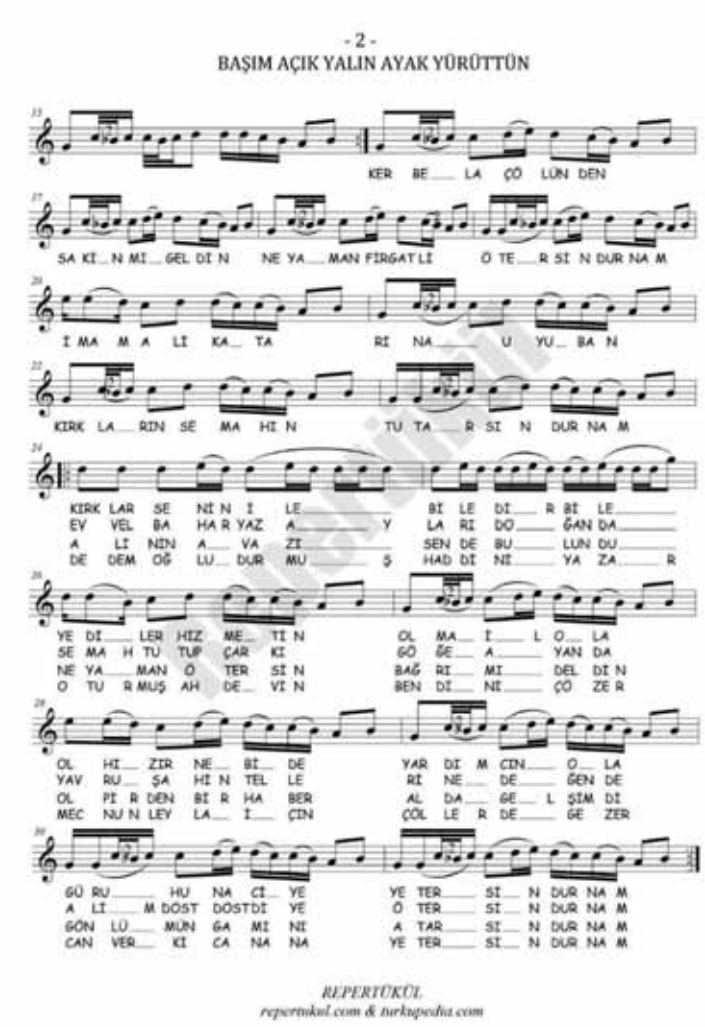
- 2 -
BAŞIM AÇIK YALIN AYAK YÜRÜTTÜN
KER BE LA ÇO LUN DEN
SA KI N MI GEL DI N NE YA MAN FIRGAT LI O TE R SI N DUR NA M
I MA M A LI KA TA RI NA U YU BA N
KIRK LA RIN SE MA HI N TU TA R SI N DUR NA M
KIRK LAR SE NI N I LE BI LE DI R BI LE
EV VEL BA HA R YAZ A Y LA RI DO ĞAN DA
A LI NIN A VA ZI SEN DE BU LUN DU
DE DEM OĞ LU DUR MU Ş HAD DI NI YA ZA R
YE Dİ LER HIZ ME TI N OL MA I L O LA
SE MA H TU TUP ÇAR KI GÖ ĞE A YAN DA
NE YA MAN Ö TER Sİ N BAĞ RI MI DEL Dİ N
O TU R MUŞ AH DE VI N BEN Dİ Nİ ÇÖ ZE R
OL HI ZIR NE Bİ DE YAR DI M CIN O LA
YAV RU ŞA HI N TEL LE Rİ NE DE ĞEN DE
OL Pİ R DEN Bİ R HA BER AL DA GE L ŞİM Dİ
MEC NU N LEY LA İ ÇIN ÇÖL LE R DE GE ZER
GÜ RU HU NA Cİ YE YE TER SI N DUR NA M
A LI M DOST DOSTDİ YE Ö TER SI N DUR NA M
GÖN LÜ MÜN GA MI NI A TAR SI N DUR NA M
CAN VER Kİ CA NA NA YE TER SI N DUR NA M
REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkupedia.com

EK-3 ("Repertükül" (16 Kasım 2025), 4907)
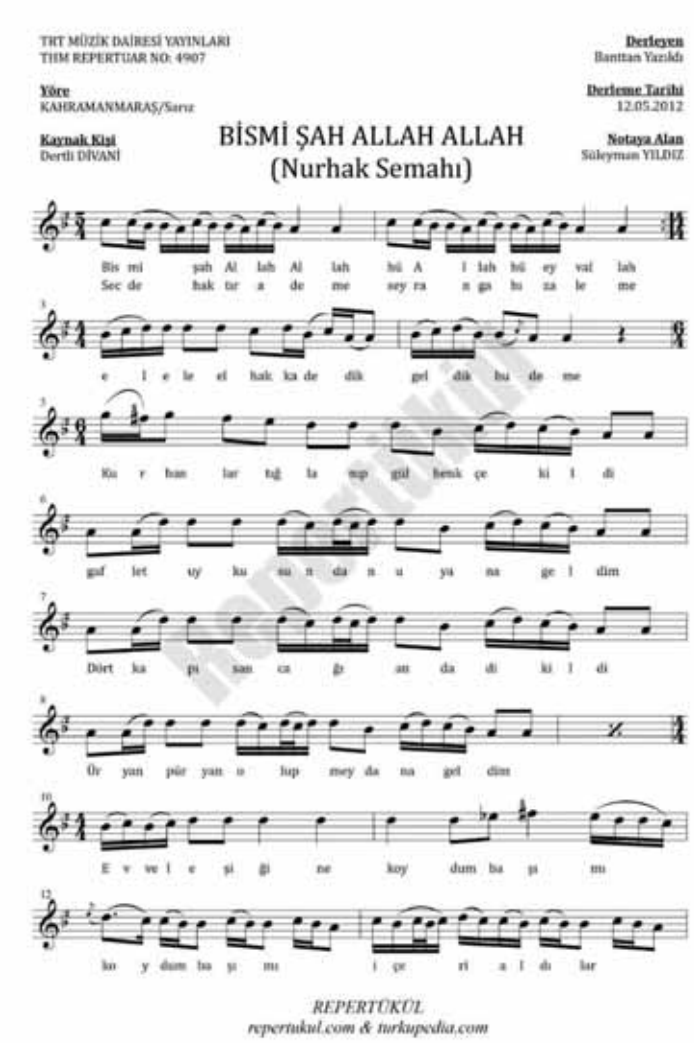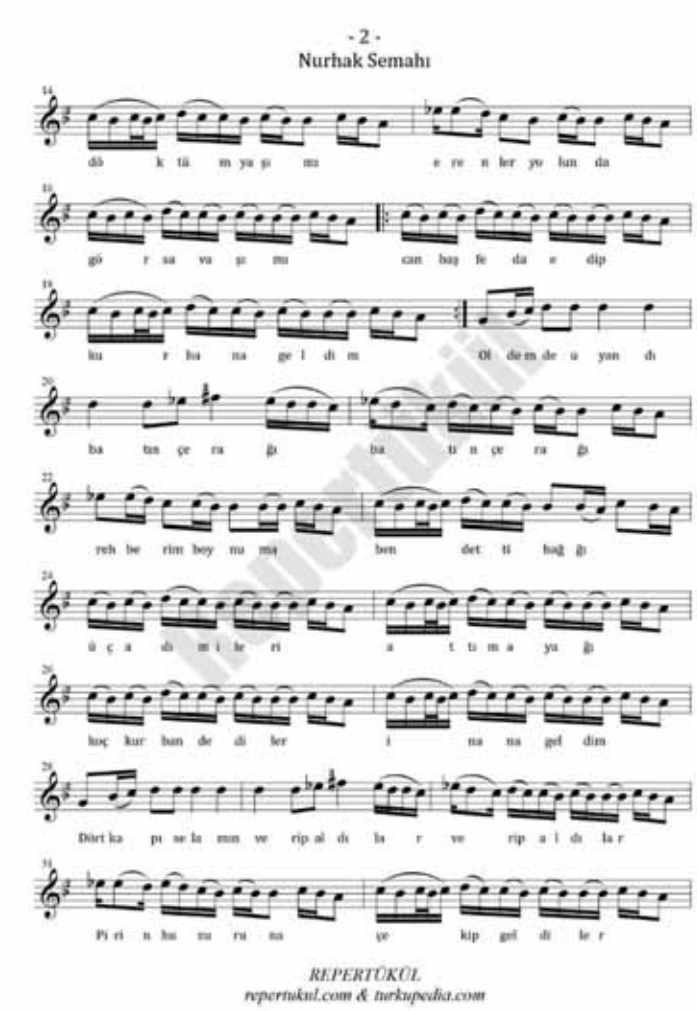
- 2 -
Nurhak Semahı
dö k tü m ya şı mı e re n ler yo lun da
gö r sa va şı mı can baş fe da e dip
ku r ba na ge l dı m Ol de m de u yan dı
ba tın çe ra ğı ba tı n çe ra ğı
reh be rim boy nu ma ben det ti bağ ğı
ü ç a dı m i le ri a t tı m a ya ğı
hoş kur ban de dı ler i na na gel dim
Dört ka pı se la mın ve rip al dı la r ve rip a l dı la r
Pi ri n hu zu ru na şe kip gel di le r
REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkupedia.com

- 3 -

Nurhak Semahı
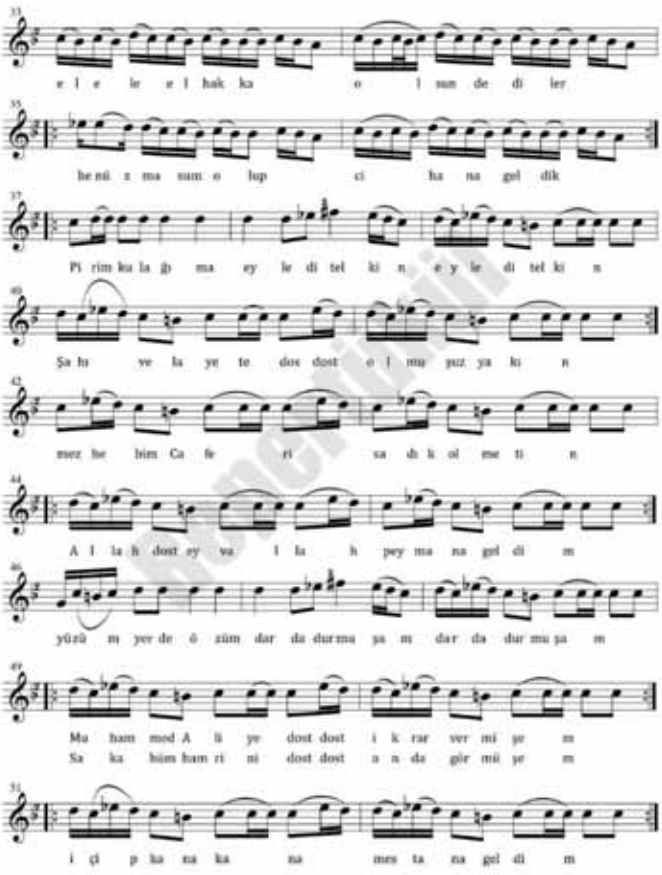
REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkupedia.com
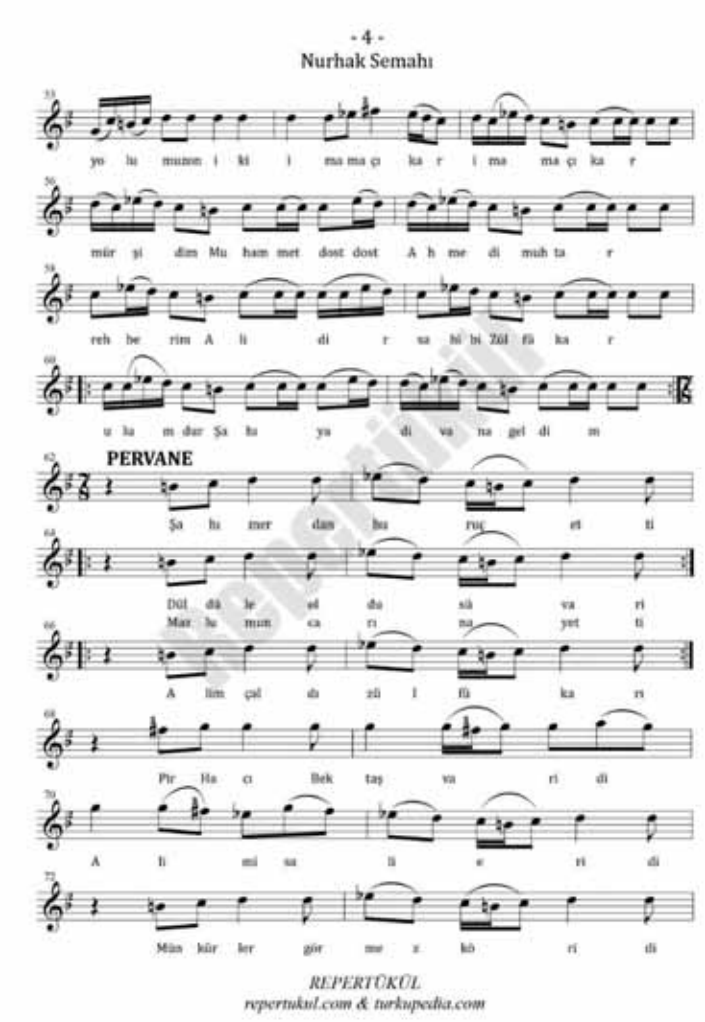
- 4 -
Nurhak Semahı
PERVANE
REPERTÜKÜL
repertukul.com & turkupedia.com

EK-4 (“Repertükül” (16 Kasım 2025), 093)
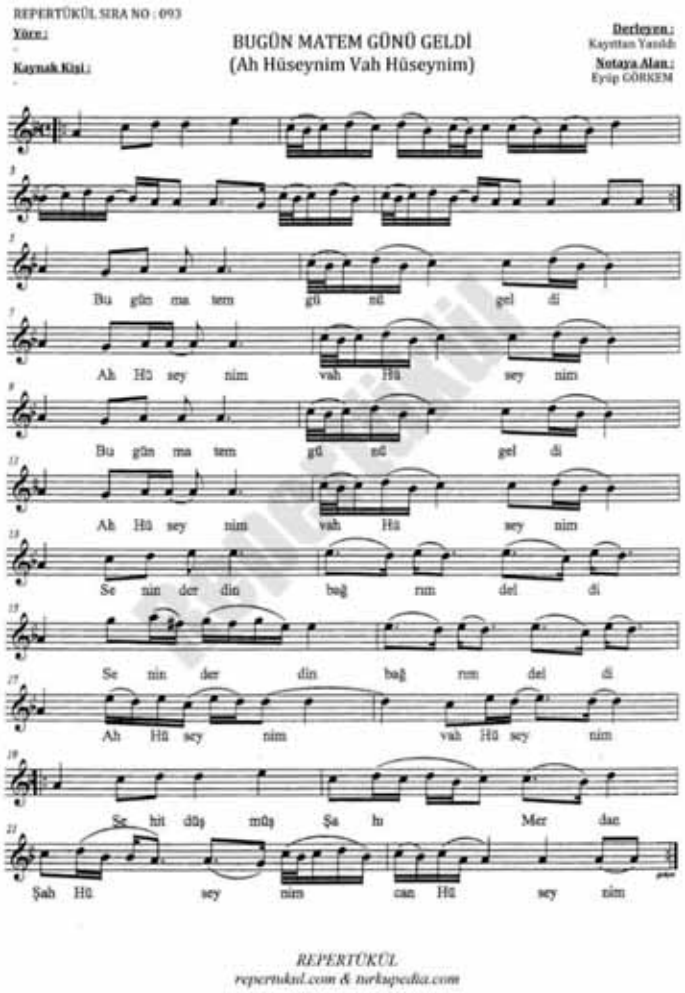
EK-5 (Demir, 2009, 345-348)

Yer : Hacı Bektaş Veli
Anadolu Kültür Vakfı
Okmeydanı Cemevi

Zakir : Elvan Koç
Notaya Alan :Sevgi Demir
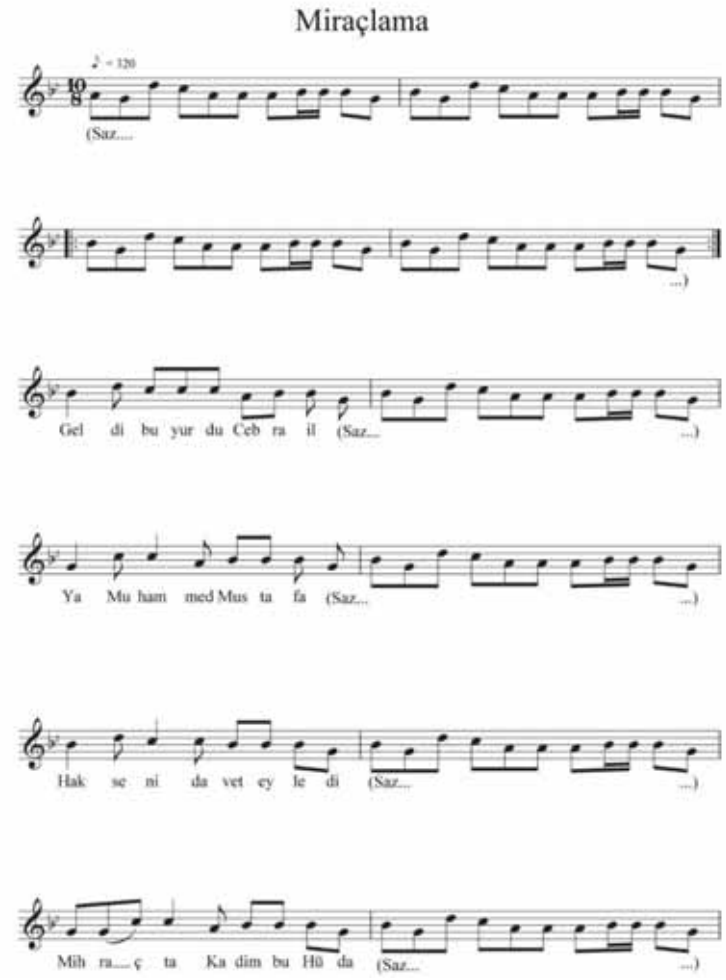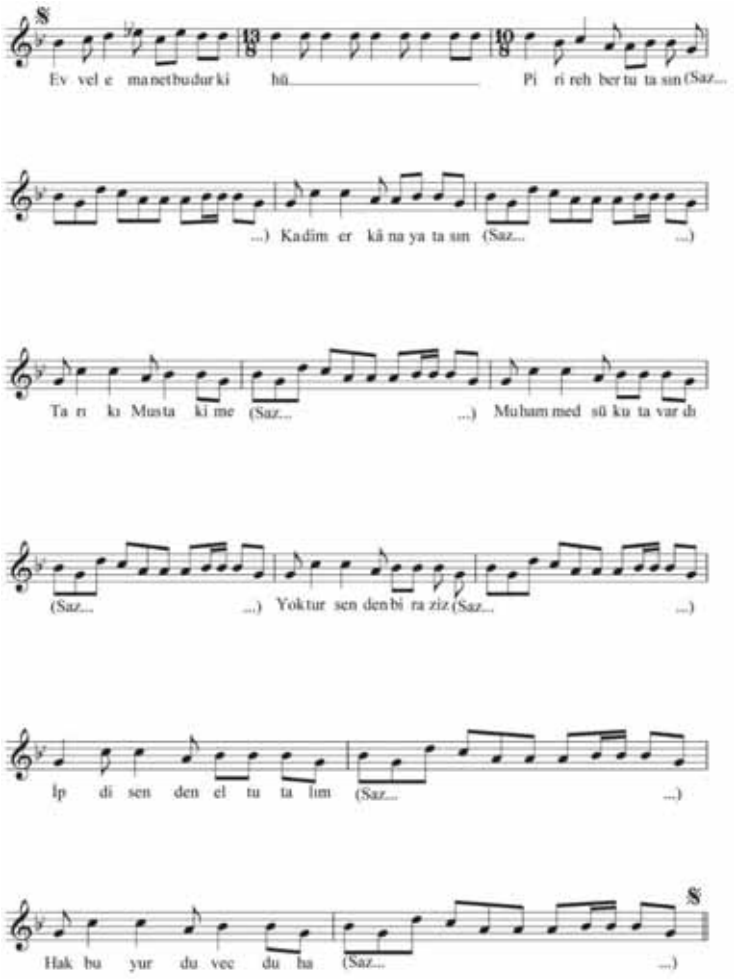
Ev vel e ma netbudur ki hû Pî ri reh ber tu ta sın (Saz...
...) Kadîm er kâ na ya ta sın (Saz... ...)
Ta rı kı Mus ta kî me (Saz... ...) Muham med sû ku ta var dı
(Saz... ...) Yok tur sen den bi ra ziz (Saz... ...)
İp di sen den el tu ta lım (Saz... ...)
Hak bu yur du vec du ha (Saz... ...)
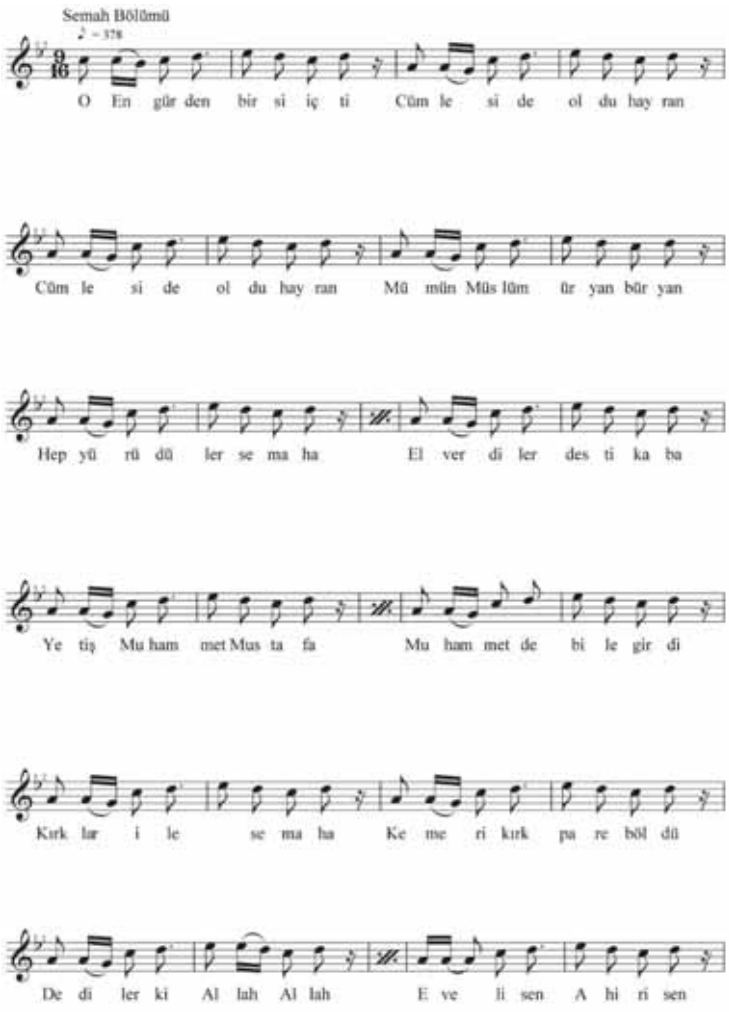
Semah Bölümü
O En gür den bir si iç ti Cüm le si de ol du hay ran
Cüm le si de ol du hay ran Mü mün Müs lüm ür yan bür yan
Hep yü rü dü ler se ma ha El ver di ler des ti ka ba
Ye tiş Mu ham met Mus ta fa Mu ham met de bi le gir di
Kırk lar i le se ma ha Ke me ri kırk pa re böl dü
De di ler ki Al lah Al lah E ve li sen A hi ri sen
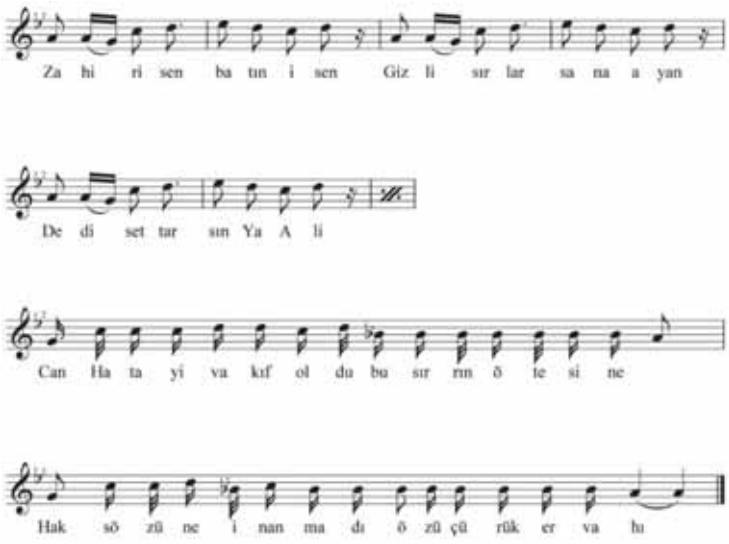
Za hi ri sen ba tın i sen Giz li sır lar sa na a yan
De di set tar sın Ya A li
Can Ha ta yi va kıf ol du bu sır rın ö te si ne
Hak sö zü ne i nan ma dı ö zü çü rük er va lı